דרשה לפרשת תולדות · תשפ"ו

מתנה שלא נגמרת

מדוע ברכת יצחק מתחילה בוא"ו המוסיף ובשם "אלוקים"?

מבוסס על לקו"ש חלק י תולדות ב'

לפני שמתחילים

מה מברך יהודי לפני שהוא מושך כסף מהכספומט?

שהכספומט יהיה כמו חבילת מגבונים.. מושכים אחד ויוצאים 10...!

אחד מגולות הכותרת בפרשת השבוע, פרשת תולדות, הוא סיפור הברכות אותם רצה יצחק אבינו לברך את בנו הבכור, עשו הרשע, ובסופו של דבר, בהתערבות ובהתחכמות רבקה אמנו, הוא בירך את יעקב אבינו.

הפתיח של אותן ברכות נשמע קצת מוזר:"ויתן לך האלוקים", ממתי מתחילים ברכה בוא"ו המוסיף?! הוא"ו יכולה לשמש כפתיח לברכה השניה או השלישית, אבל להתחיל ברכה/משפט/הצהרה בוא"ו, נשמע מוזר מאוד..

רש"י נעמד על הבעיה הדקדוקית הזאת ומתרץ:"יתן ויחזור ויתן", יצחק מתחיל את ברכותיו בוא"ו לרמז שה"אלוקים" יתן שפע ברכות ו....."יחזור ויתן" עוד ועוד. אבל פירושו של רש"י גם הוא קשה, הרי מדובר על נתינתו של הקב"ה שהוא אינסופי וכל יכול, א"כ מה יכול להיות חסר בנתינה הראשונה שלו, שבגלל חסרון זה הוא צריך לתת ולחזור ולתת? הרי הקב"ה יכול לתת בכל כבר בפעם הראשונה!

וחוץ מזה, ממתי מברכים מישהו בשם "אלוקים", שם המורה על מידת הגבורה, הדין והצמצום?! אם כבר מברכים מישהו, מן הראוי להשתמש בשם הוי' המרמז על מידת החסד והרחמים, ולא בשם אלוקים?!

גם ההקדמה צורמת לאוזן. לפני שיצחק בירך את יעקב הוא אמר:"ראה ריח בני כריח השדה אשר ברכו ה'", על מילים אלו אנו מוצאים מדרש המסביר שבאותו רגע ראה יצחק בעיני רוחו את בית המקדש שעתידים (בני) יעקב לבנות בירושלים. הוא ראה את בית המקדש בשלושה מצבים. "ראה ריח בני-(בני מלשון) בנוי, כריח השדה-חרב (ע"ד הפסוק:"ציון שדה תחרש"), אשר ברכו ה'-בנוי ומשוכלל לעתיד לבא".

היתכן שראיית חורבן בית המקדש הייתה חלק מההקדמה לנתינת הברכות? האם זאת היא הדרך הראויה לברך בן?! ע"י שאומרים לו את כל הצרות שהולכות לקרות לו בעתיד, ומסיימים בסיומת חיובית:"אל תדאג, בסוף יהיה בסדר"?!!

בשיחה נפלאה מסביר הרבי מלך המשיח את עומק הדברים, תוך כדי נתינת משל מרב ותלמיד. לרבן יוחנן בן זכאי היו הרבה תלמידים, שניים מהם הצטיינו במיוחד. הראשון היה ר' אליעזר בן הורקנוס שעליו נאמר:"בור סוד שאינו מאבד טיפה", לא מחסיר מילה מדברי רבו, ולא שוכח שום הגיג או ציוץ שהוא שמע. לעומתו ניצב, ר' אלעזר בן ערך שעליו נאמר:"כמעין המתגבר", הוא שומע מילה ועושה ממנה מאמר שלם, הוא מגלה חידוש קטן ויכול לכתוב עליו ספר, מטיפה הוא ממלא בקבוק, ומקצה המזלג הוא עושה סעודת מלכים. ר' אליעזר בן הורקנוס מסמל את היכולת לקבל באופן המושלם ביותר, לעומתו ר' אלעזר בן ערך מייצג את היכולת לחדש, להרחיב, ולהוסיף בכוחות עצמו. מובן מאליו, שמעלתו של ר' אלעזר גדולה ממעלתו של ר' אליעזר, כי ר' אליעזר יכול לקבל מה שיתנו לו, אבל בסופו של דבר החכמה שהוא יקבל תהיה מוגבלת לפי ערך הנתינה, משא"כ ר' אלעזר הוא כ"מעין המתגבר" שמתגבר מעצמו וממשיך לתת ולתת ללא סוף, לאין קץ!

לאור האמור, מסביר הרבי פירוש מחודש בדברי רש"י. הקב"ה יתן ליעקב שפע ברכות, "יתן לך האלוקים", הברכה העיקרית היא שהקב"ה יתן ליעקב את היכולת "לחזור ולתת", את היכולת לפתח, להרחיב, לשפר ולהוסיף שפע עוד ועוד מתוך ברכותיו של הקב"ה. זאת אומרת, הקב"ה יתן ליעקב רק נתינה אחת, כי נתינתו של הקב"ה היא מושלמת והיא כוללת בתוכה את כל סוגי הברכות הנצרכות. כחלק מאותה נתינה, יתן הקב"ה ליעקב כח מיוחד, כח הפיתוח וההרחבה, כח שעל ידו יעקב אבינו עצמו יוסיף עוד ועוד ברכות. במילים "יתן ויחזור ויתן", לא היתה כוונת רש"י לומר שהקב"ה "יתן ויחזור ויתן" כי אם שהקב"ה יתן ואז יעקב "יחזור ויתן" עוד ועוד לאין קץ, ע"י פיתוח הכוחות שניתנו לו בנתינה הראשונה.

שתי מדריגות אלו, ר' אליעזר ור' אלעזר, "בור סוד" ו"מעין המתגבר", היכולת לקבל ויכולת להוסיף, קיימות גם בעבודת האדם, והן מייצגות את ההבדל בין עבודת הצדיקים לעבודת הבעלי תשובה. הצדיק הוא "בור סוד" ואילו בעל תשובה הוא "כמעין המתגבר". הצדיק הוא כלי קיבול לכל ההשפעות מלמעלה, ואילו הבעל תשובה הוא זה שהופך זדונות לזכויות, עבירות למצוות, טומאה לטהרה, ואת כוחות הקליפה לכוחות הקדושה. את הכח הזה, לעשות תשובה, נתן הקב"ה ליעקב אבינו בנתינה הראשונה, "ויתן לך האלוקים", הקב"ה נתן לנו כח אנחנו נחזור ויתן עד אין סוף. הכח הזה שהוא נתן לנו זהו כח התשובה, הכח האינסופי לשנות את המציאות הקיימת לעולם ועד!

זוהי גם הסיבה שרק בברכה זו אנו מוצאים את השימוש בשם אלוקים-מידת הדין והגבורה. כי היכולת לברר את הרע ולהפוך אותו לקדושה מגיעה במקורה משם אלוקים, שבשורשו הראשון מסמל נתינה עמוקה יותר מאשר שם הוי'. שם הוי' מסמל את החסד הסתמי, את הנתינה הרגילה, את הכוחות הנורמליים שניתנו לאדם, בעוד ששם אלוקים מסמל את היכולת להתגבר (גבורה) על עצמינו ועל מאווינו, להתגבר על היצרים שלו ולעשות שינוי אמיתי ומשמעותי בחיינו. זהו כח עמוק מאוד שצופן בתוכו יכולות בלתי רגילות של שיפור נפשי פנימי, וכאלה כוחות מגיעים דווקא משם "אלוקים".

וזהו גם פשר ההקדמה המוזרה לנתינת הברכות. ראיית בית המקדש הראשון מסמלת את עבודת הצדיקים, ראיית חורבן הבית ובנייתו לעתיד מסמלת את עבודת הבעלי תשובה. זו אינה ראיה מוזרה כי אם הכנה והקדמה מוכרחת לנתינת הברכות. כאמור לעיל, יצחק בירך את יעקב ביכולת לעבוד את ה' בשני אופנים, ביכולת לקבל, עבודת הצדיקים, וביכולת לשפר, עבודת הבעלי תשובה. בדיוק רגע לפני נתינת הברכות

האלו, רואה יצחק בעיני רוחו את מה שעבודת הצדיקים ועבודת הבעלי תשובה תגרום בעתיד. הצדיקים יביאו לבנין בית המקדש הראשון, ואילו הבעלי תשובה הם אלו שיגרמו להבאת הגאולה ובניית בית המקדש השלישי, "בנוי ומשוכלל לע"ל". זוהי גם הסיבה שהרמז לחורבן בית המקדש הוא בראיית "שדה", "כריח השדה". השדה הוא מקום של צמיחה וגידול, השדה מסמל את היכולת שלנו להפריח את השממה ולהפוך מקום נטוש וחרב, למקום פורח ומקסים. זוהי היכולת שלנו לשנות את העתיד ע"י עבודת התשובה. ודווקא עבודה זו, עבודת התשובה, תביא בסופו של דבר את הגילוי של הגאולה האמיתית והשלימה שעליו נאמר:"עין לא ראתה אלוקים זולתך", נאו ממש!

סיפור לסיום

נסיים בסיפור על דולר של הרבי ש"יתן ויחזור ויתן". הרב יוסף לביוב , מנהל חב"ד בנתניה, שיתף את הדברים הבאים: "הייתי אברך צעיר עם שני ילדים ולכבוד חג השבועות נסעתי לרבי. בראש חודש סיון תשמ"ט עמדתי בתור לקבל דולר מהרבי לברכה לפני החזרה לארץ. הרבי נתן לי כמה דולרים ומיד כתבתי עליהם 'התקבלו מידיו הקדושות של האדמו"ר שליט"א ראש חודש סיון תשמ"ט'". אחד מהשטרות שמתי במסגרת שתלינו אצלנו בבית. את השני שמתי בארנק והוא היה איתי כל הזמן. בשנת תשס"ט, עברנו לביתנו החדש בשיכון חב"ד בנתניה. הבניין עדיין היה בבנייה והכל היה פתוח, ללא חשמל, גז ומים. זה היה בה' באב, נסעתי לצפת ליארצייט של האריז"ל. חזרתי לפני עלות השחר והלכתי לישון. כשהתעוררתי ראיתי שהמכנסיים שלי נגנבו יחד עם הארנק שלי. לא ממש היה אכפת לי מהכסף בארנק (ובכל מקרה לא היה הרבה כסף), אבל הדולר של הרבי נגנב!

17 שנים עברו, ובני אריאל עבר ללמוד ב-770 בקראון הייטס, זה היה בסביבות פסח, והוא לקח את בגדיו למכבסה מקומית. היה לו שטר של 20 דולר והוא ביקש מהבעלים לפרוט לו את השטר. היא נתנה לו שטר של 10 דולר, 5 דולר ועוד 5 שטרות של דולר אחד. הוא השתמש ב-4 מהדולרים הבודדים עבור המכונות. כשחזר למעונות הישיבה הוא הוציא את השטר הבודד לקניית שתייה במכונת הסודה".

כשעמד להכניס אותו, הבחין במילים בכתב יד בעברית על הדולר. היה כתוב שם שזה דולר מהרבי שהתקבל בראש חודש סיון תשמ"ט, הוא זיהה את כתב היד. זה אכן היה כתב היד שלי. הדולר שנגנב ממני הוחזר אליי לאחר 18 שנים".

שבת שלום!